

Tekst: Meriëm Najjar

Biculturele hoogbegaafden: kansen en uitdagingen

Hoogbegaafde kinderen met een biculturele achtergrond vormen een groep met een enorme potentie, maar hun talenten blijven vaak onopgemerkt. Hoe komt dat? Hoe kunnen begeleiders en leraren hoogbegaafdheid bij biculturele kinderen signaleren? En wat hebben deze leerlingen nodig? Specialist hoogbegaafdheid Meriëm Najjar beschrijft wat echt werkt.

Met 'biculturele kinderen' bedoel ik in dit artikel degenen die in een omgeving opgroeien, waarin meerdere culturen samenkomen. Het kan gaan om kinderen die zelf naar Nederland zijn geëmigreerd. Maar ook om kinderen die in Nederland geboren zijn met (groot)ouders met een migratiegeschiedenis. Zij combineren de cultuur waarin ze opgroeien met de culturele invloeden die via hun familie worden doorgegeven.

Een complexe mix van talent en identiteit

Biculturele hoogbegaafde kinderen navigeren vaak tussen twee werelden, wat zowel verrijkend als verwarrend kan zijn.

Enerzijds biedt de combinatie van een biculturele identiteit met hoogbegaafdheid tools om uitdagingen creatiever aan te pakken. Zo kunnen deze kinderen situaties vanuit verschillende culturele perspectieven bekijken, meertaligheid (indien aanwezig) benutten en oplossingen bedenken door kennis uit twee achtergronden te combineren. Ook kunnen kinderen met een biculturele achtergrond zich vaak snel aanpassen aan nieuwe situaties, omdat ze gewend zijn om tussen verschillende culturen te bewegen.

Verder tonen zij vaak veel verantwoordelijkheidsgevoel, omdat dit dikwijls belangrijk is in hun gemeenschappen. Dit helpt deze kinderen om zorg te dragen voor anderen.

➤ *Het navigeren tussen twee werelden kan zowel verrijkend als verwarrend zijn*

Anderzijds brengt de combinatie 'bicultureel en hoogbegaafd' ook extra uitdagingen met zich mee. In veel culturen zijn waarden zoals bescheidenheid en respect voor ouderen in hoge mate aanwezig en/of wordt er sterk gehecht aan het collectieve belang. Dit kan ertoe leiden dat deze kinderen minder snel geneigd zijn om hun uitzonderlijke talenten te tonen, uit angst om arrogant over te komen of uit loyaliteit naar hun gemeenschap. Soms houden ze hun talenten verborgen, omdat zij bang zijn om niet begrepen te worden of om buiten de groep te vallen. Ze zeggen: 'Ik pas er niet bij, dus ik doe maar als de rest.'

Minder goed herkend

Uit het onderzoek *Ongezien* (SCALIQ, 2024, zie: scaliq.com/ongezien) blijkt dat 1 op de 3 leerlingen met een Nederlandse of Europese achtergrond en een IQ in de bovenste 20 procent door leraren wordt beschouwd als mogelijk (hoog)begaafd, terwijl dat bij leerlingen met een niet-westerse migratie achtergrond maar voor 1 op de 4 kinderen het geval is (zie figuur 1). Overigens merk ik in mijn eigen praktijk dat ook hoogbegaafde leerlingen met een Europese, niet-Nederlandse achtergrond minder vaak herkend worden door leraren.

Biculturele kinderen laten hun capaciteiten niet altijd zien, omdat ze geleerd hebben bescheiden te zijn

Dat biculturele leerlingen die mogelijk hoogbegaafd zijn minder snel gesignaleerd worden, komt vaak door stereotype denkbeelden en een gebrek aan training bij leraren en sommige begeleiders om signalen in verschillende culturele contexten te herkennen. Het goede nieuws is dat dit patroon doorbroken kan worden.

Waar moet je op letten?

Het herkennen van hoogbegaafdheid bij biculturele kinderen vraagt om een open blik. Het is van belang om niet alleen te letten op de bekende kenmerken van

hoogbegaafdheid, zoals verbanden leggen en creatieve oplossingen bedenken, maar om ook alert te zijn op de volgende drie signalen:

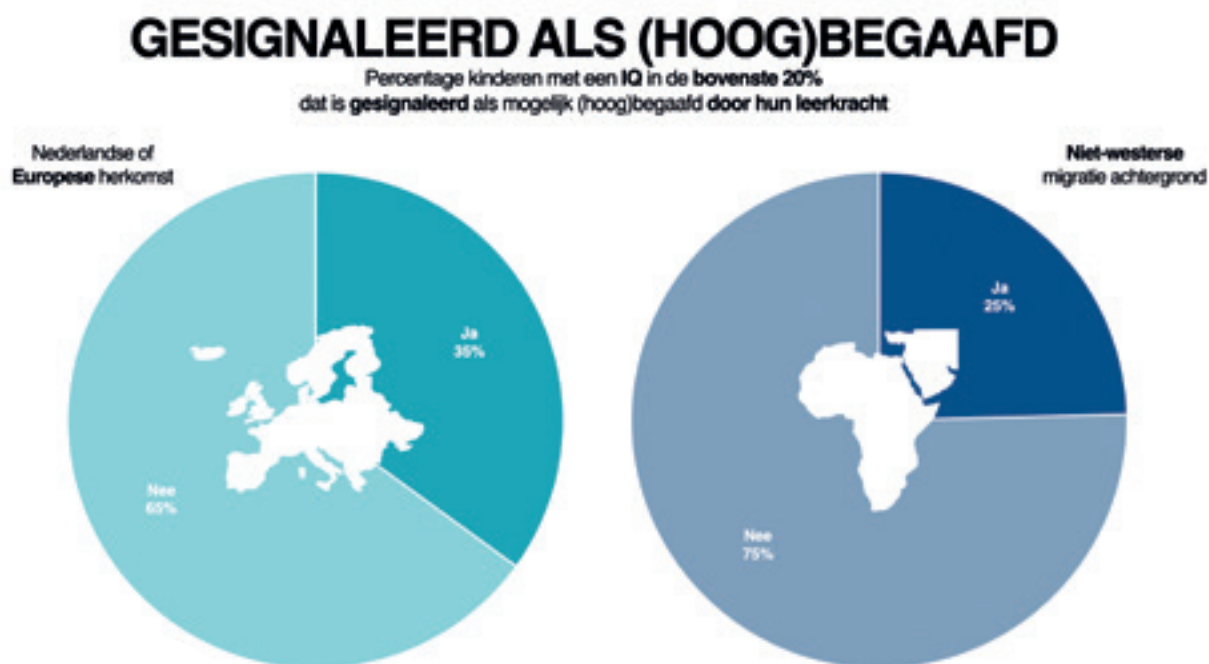
Taal als brug en barrière

Veel biculturele kinderen groeien op in een meertalige omgeving. Dit kan hun ontwikkeling verrijken, maar soms wordt een taalachterstand ten onrechte verward met een gebrek aan intelligentie.

Zowel ouder (Kirp, 2016) als nieuw onderzoek (SCALIQ, 2024) laat zien dat non-verbaal testen meer hoogbegaafde kinderen signaleert. Het gebruik van niet-talige signaleringsinstrumenten zoals ZOOV+ (scaliq.com/product/zoov) en VOQS (scaliq.com/product/voqs) kan dus helpen om talenten te herkennen, zelfs wanneer taal een barrière lijkt te vormen. Daarnaast is het belangrijk om ook te kijken naar non-verbale uitingen van intelligentie, waaronder probleemoplossend vermogen en creativiteit in spel.

Sociale aanpassing

Zoals eerder aangegeven in dit artikel, laten sommige biculturele kinderen hun capaciteiten niet zien om erbij te horen of omdat ze geleerd hebben bescheiden te zijn. Leraren en begeleiders moeten daarom letten op subtiele aanwijzingen, zoals een sterke nieuwsgierigheid, het 'leren door te observeren' of een drang om nieuwe kennis op te doen, zelfs als deze kinderen dit niet altijd heel actief uiten. Enkele voorbeelden: een kind dat niet zo heel lang in Nederland woont, maar op het puntje van zijn stoel zit

Figuur 1: Uitkomsten van het SQALIC-onderzoek (2024). (Bron: SCALIQ Psychometrics / scaliq.com/ongezien).

tijdens het voorlezen. Of een kind dat tijdens de gymles eerst observeert en dan pas handelt. Het is verder belangrijk dat begeleiders en leraren leerlingen kansen geven: wat laten ze zien als je hun de ruimte geeft?

Praktijkvoorbeeld: mooie uitvinding

Ik had eens een jongen met een Marokkaanse achtergrond in mijn groep 4. Hij las altijd rustig in zijn boeken en deed overal netjes aan mee. Wel werkte hij liever alleen.

Op een dag had hij een heel ander idee bij de opdracht die ik gaf. Hij wilde iets ontwerpen. Toen dat niet mocht, werd hij heel boos. Vervolgens gaf ik hem toch de kans zijn idee uit te werken en kwam hij met een mooie uitvinding. Dit was een signaal voor mij om aan hoogbegaafdheid te denken. Ik zette het *Digitaal handelingsprotocol begaafdheid* in om zijn talenten, ontwikkelingen en leerbehoeften in kaart te brengen. (DHH is een behoorlijk talig signaleringsinstrument, maar de ZOOF+ bestond toen nog niet.) Het bleek dat hij mogelijk hoogbegaafd was.

Sterke motivatie buiten het standaardcurriculum

Ik zie in de praktijk dat hoogbegaafde biculturele kinderen vaak uitblinken in vakken of activiteiten die buiten het curriculum vallen, zoals kunst, muziek, ethisch leiderschap. Dit kan deels verklaard worden, doordat deze activiteiten meer ruimte bieden voor zelfontplooiing en minder door culturele en sociale verwachtingen worden beïnvloed.

Praktijkvoorbeeld: complexe robots

Elias (gefingerde naam) is een elfjarige jongen met een Syrische achtergrond. In de klas viel hij niet op, maar thuis maakte hij complexe robots van gerecycled materiaal. Toen zijn leraar hiervan hoorde, werd hij uitgenodigd voor een plusklas. Dit veranderde niet alleen Elias' schoolervaring, maar gaf ook een boost aan zijn zelfvertrouwen, zo gaven zijn ouders aan.

Wat hebben deze kinderen nodig?

Naast uitdaging, hebben biculturele hoogbegaafde kinderen specifieke ondersteuning nodig, die verder gaat dan alleen onderwijs. Drie pijlers zijn mijns inziens essentieel:

Erkenning van talent en identiteit

Erkenning begint met luisteren en kijken zonder vooroordelen. Professionals moeten zich bewust zijn van de invloed van culturele verschillen op gedrag en prestaties. Training over diversiteit en hoogbegaafdheid kan hierbij helpen.

Een veilige en inclusieve omgeving

Een veilige leeromgeving waarin kinderen hun talenten durven tonen is cruciaal. Dit betekent een klas waarin verschillen gevierd worden en waarin biculturele leerlingen zichzelf mogen zijn, zonder zich te hoeven aanpassen aan een dominante cultuur. Scholen kunnen dit bevorderen door inclusieve activiteiten te organiseren (zoals voorlezen in de eigen moedertaal, of een tentoonstelling houden over waar iedereen vandaan komt) en ruimte te maken voor culturele expressie.

Betrekken van ouders

Ouders van biculturele kinderen zijn vaak een onderbenutte bron van kennis en inspiratie. Zij kunnen echter veel vertellen over de ontwikkeling van hun kind en onderwijsprofessionals helpen verder te kijken dan enkel de schoolprestaties. Ook kunnen zij meer vertellen over de normen en waarden van de cultuur.

Als onderwijsprofessionals samenwerken met ouders en hen betrekken bij verrijkingprogramma's, ontstaat er een team rond het kind.

Het belang van verbinding

Wat ik doorgaans in de praktijk merk, is dat onderwijsprofessionals wel eens vergeten hoe belangrijk sociale verbinding kan zijn voor de ontwikkeling van hoogbegaafde kinderen met een biculturele achtergrond.

Sociale verbinding heeft direct invloed op cognitieve prestaties

Verbinding speelt een cruciale rol in het welzijn en de ontwikkeling van mensen. Neurowetenschappelijk onderzoek toont aan dat sociale verbinding niet alleen essentieel is voor ons emotioneel welzijn, maar ook direct invloed heeft op onze cognitieve prestaties en fysieke gezondheid (Lieberman, 2013). Studies tonen aan dat verbondenheid met anderen de aanmaak van dopamine en oxytocine stimuleert, neurotransmitters die ons gelukkiger en gemotiveerder maken (Cacioppo & Patrick, 2008). Dit is bijzonder belangrijk voor kinderen die het gevoel hebben dat ze er niet bij horen. Verbinding creëert een veilige ruimte, waarin kinderen hun creativiteit en intellect kunnen ontplooiën.

Hoe bevorder je verbinding?

Wat kunnen onderwijsprofessionals concreet doen om de verbinding tussen biculturele hoogbegaafde leerlingen en anderen te stimuleren? Ik noem vier mogelijkheden:

Verbinding met rolmodellen

Mentorprogramma's kunnen deze kinderen helpen zichzelf te laten zien. Bij een mentorprogramma wordt een kind gekoppeld aan een oudere leerling of een volwassene met een vergelijkbare achtergrond. Deze rolmodellen kunnen het kind een veilige omgeving bieden om vragen te stellen en talenten te ontdekken.

Verbinding met andere hoogbegaafde leerlingen

Verder is het belangrijk dat ook deze kinderen geselecteerd worden voor voltijds hoogbegaafden onderwijs of een plusklas (wat in de praktijk minder snel gebeurt dan bij andere hoogbegaafde leerlingen). Dit is ook voor hen noodzakelijk. Sociale steun van ontwikkelingsgelijken vermindert stress en stimuleert veerkracht: factoren die cruciaal zijn voor hoogbegaafde kinderen die zich vaak anders voelen dan hun leeftijdsgenoten.

Verbinding met de leraar

Verder zie ik dat verbinding tussen kinderen en hun leraren een grote impact heeft. Wanneer leerlingen merken dat een leraar echt interesse toont, groeit hun zelfvertrouwen enorm. Een hoogbegaafde jongen met een biculturele achtergrond die aanvankelijk stil was in de klas, vertelde me na een gesprek met zijn mentor (klassenleraar): 'Ik denk dat mijn meester echt in mij gelooft.' Dat kan een wereld van verschil maken.

Praktijkvoorbeeld: migratiegeschiedenis

Tijdens een projectweek op een basisschool mochten leerlingen een onderwerp kiezen dat hen aansprak. Een hoogbegaafd bicultureel meisje koos voor een project over de migratiegeschiedenis van haar familie. Haar presentatie inspireerde niet alleen haar klasgenoten, maar ook haar leraar, die aangaf dat dit haar beeld van het meisje volledig had veranderd. Het meisje voelde zich gewaardeerd.

Verbinding tussen ouders en school

Zoals gezegd, is het belangrijk dat ouders en school samen optrekken. In de praktijk voelen veel ouders van biculturele kinderen zich echter niet op hun gemak op school. Ze vrezen niet serieus genomen te worden wanneer ze vermoeden dat hun kind hoogbegaafd is,

vanwege de vele vooroordelen over mensen met een andere culturele achtergrond. Daarom stellen zij zich terughoudend op. Een moeder vertelde mij: 'Ik wil zo graag dat mijn kind gezien wordt, maar ik ben bang dat ik overkom alsof ik opschep; de leraar klaagt elke dag over mijn zoon.' Dit gevoel van afstand belemmert niet alleen de ouders, maar ook de kinderen, die hun ouders vaak als belangrijkste voorbeeld zien. Het is daarom belangrijk dat de school werkt aan een goede verstandhouding met biculturele ouders. Taal hoeft daarbij tegenwoordig geen barrière meer te zijn; er bestaan genoeg middelen om te kunnen vertalen wanneer de ouders niet voldoende Nederlands spreken. Regelmatige oudergesprekken, waarin open en zonder oordeel wordt geluisterd naar hun zorgen en ideeën, kunnen een wereld van verschil maken. Wanneer biculturele hoogbegaafde kinderen zich verbonden voelen met hun omgeving – of dit nu thuis, op school of in de gemeenschap is – versterkt dit hun gevoel van eigenwaarde en hun vermogen om uitdagingen aan te gaan. Verbinding kan de sleutel zijn om verborgen talenten te ontsluiten.

Kansen voor een inclusieve samenleving

In dit artikel passeerden verschillende handvatten voor het herkennen en ondersteunen van hoogbegaafde kinderen met een biculturele achtergrond de revue. Het belangrijkste is echter: de wil om echt naar deze kinderen te kijken, open en onbevooroordeeld. Wat zien wij als onderwijsprofessionals dan? Welke kenmerken van mogelijke hoogbegaafdheid herkennen we in de klas, op het schoolplein, tijdens gym? De vraag is niet of hoogbegaafde biculturele kinderen potentieel hebben, maar of wij bereid zijn dat potentieel te zien. Deze kinderen verdienen het om gezien en gewaardeerd te worden! Door hen te erkennen, uit te dagen en te ondersteunen, kunnen wij bijdragen aan een inclusieve samenleving, waarin elk talent telt. Laten we daar dus in het onderwijs niet op bezuinigen, maar juist in investeren.

Literatuur

- Cacioppo, J. T., & Patrick, W. (2008). *Loneliness: Human nature and the need for social connection*. W. W. Norton & Company.
- Kirp, D. L. (2016, 10 april). *Why talented Black and Hispanic students can go undiscovered*. The New

Tip van de redactie! 'Hoe herken je cognitief talent bij een meertalig kind?' (september 2021) en 'Cognitief talent stimuleren bij meertalige kinderen' (oktober 2021). Beide artikelen, die specifiek gaan over jonge kinderen, vind je in de materialenbank op lbbo.nl.

- York Times. <https://www.nytimes.com/2016/04/10/upshot/why-talented-black-and-hispanic-students-can-go-undiscovered.html>
- Lieberman, M. D. (2013). *Social: Why our brains are wired to connect*. Crown Publishers.
- SCALIQ. (2024, 14 november). (On)gezien. <https://SCALIQ.com/ongezien/>

Meriëm Najjar

Meriëm Najjar is specialist hoogbegaafdheid en differentiatie, eigenaar van Meyis Praktijk Begaafdheid, trainer, spreker en bestuurslid van de afdeling Specialisten Begaafdheid van de LBBO. Zij heeft jarenlange ervaring in het (voltijds hoogbegaafden)onderwijs en zet zich in voor het vergroten van kansen voor hoogbegaafde kinderen, met een speciale focus op biculturele achtergronden.

Samen sterk voor professionele begeleiders

Dit artikel is gepubliceerd in *Beter Begeleiden*, het vakblad voor leden van de Landelijke Beroepsgroep voor Begeleiders in het Onderwijs (LBBO).

De LBBO zet zich in om de positie van begeleiders in het onderwijs te verstevigen. We zijn ervan overtuigd dat begeleiders onmisbare schakels zijn in scholen. Dat begeleiders zich verbeteren als ze elkaar ontmoeten, elkaar inspireren en zich professionaliseren. Daarom verenigen we hen in onze landelijke beroepsgroep (zonder winstoogmerk).

Door lid te worden van de LBBO krijg je volop mogelijkheden om met en van andere begeleiders te leren. Bovendien kun je altijd bij de LBBO terecht voor een vraag over jouw werk – we helpen je graag!

Meer redenen om lid te worden

- 5x per jaar het vakblad *Beter Begeleiden* bij je thuis
- toegang tot onze online materialenbank vol artikelen, materialen en andere vakinhoudelijke informatie
- korting bij de LBBO Academie, vol bijeenkomsten voor begeleiders in het onderwijs
- rechtspositionele ondersteuning
- actuele beroepsstandaarden
- vertegenwoordiging in landelijke overlegorganen
- een krachtige stem in het publieke (onderwijs)debat

Wat is de LBBO?

De LBBO is de overkoepelende beroepsorganisatie voor:

- intern begeleiders
- ambulant begeleiders
- gedragsspecialisten
- jonge-kindspecialisten
- beeldbegeleiders
- specialisten begaafdheid
- zelfstandige begeleiders

Meer informatie over het lidmaatschap?
Kijk op onze website: lbbo.nl